

Algatus “Tahame tervet töötajat!”

Mitmed hiljutised uuringud näitavad, et nii koroonaviiruse kui ka elustiilihaiguste tõttu kannatavad eestlased enneolematult palju ja tõsiste füüsilise ning vaimse tervise hädade käes. Tegu on kestva ja süveneva epideemiaga, mis on kurnav nii inimestele endile kui ka pärsib otseselt Eesti majandust.

Eestimaalased elavad ja töötavad tervena keskmiselt viiendiku võrra vähem kui rootslased. Möödunud aastal diagnoositi psüühikahäireid ligi 100 000 juhul, mis on uus ja hirmutav must rekord, kuid ainult jäämäe tipp, sest diagnoosimata juhtusid on veelgi enam. Vaimse tervise raskusi on aasta jooksul neljandikul inimestest. Iga kolmas Eesti täiskasvanu ei tee minimaalseltki tervisesporti, mis toob kaasa nii füüsilisi haigusi, depressiooni kui varast suremust.

Samal kursil jätkates põletame me oma niigi vähese inimvara hoolimatult läbi. Eesti meditsiinisüsteem on surve all ning selle nappe ressursse tuleb säästa. Rõhku tuleb panna nii füüsiliste kui vaimsete haiguste ennetamisele, et veelgi suuremat kahju vältida. Majanduslikult ja riigieelarve jaoks tähendab praegune olukord, et keskmiselt pole iga inimene tööturul mitte üks terve töötaja, vaid kolmveerand või isegi ainult pool. Tahame, et välditavatest haigustest vaevatud inimeste asemel töötaksid kõigis Eesti organisatsioonides maksimaalselt terved töötajad.

Me saavutame selle tulemuse ettevõtete, esindusorganisatsioonide ja riigi koostöös. Tööandjad peaksid teadvustama, et töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmine on investering, ning astuma vastavaid samme nii töökeskkonna ja töökorralduse parendamise kui ka töötajate informeerimise juures.

Riigil on kasutada ka seadusandlikud hoovad, et soodustada erasektori täiendavat investeerimist Eesti inimeste tervisesse, ajakohastades terviseedenduse erisoodustuse regulatsiooni. 2018. aastal loodud süsteemil, kus kvartalis 100 eurot töötaja tervisesse investeerimine on maksuvaba, on ligi 120 000 kasutajat ja nende hulk aina kasvab. See on Eesti üks suuri edulugusid. Inflatsiooni neutraliseerimiseks ja seaduse mõju säilitamiseks on vaja piirmäär tõsta minimaalselt 200 euron, hõlmates ka haiguste ennetamist, töist heaolu ja vaimset tervist toetavad teenused ning ka tervishoiuteenuseid, mis aitavad töötajatel paremini tööhõives püsida ja/ või töövõimet taastada. Seadusandluse ajakohastamisega on võimalik maksumaksja raha kulutamata oluliselt suurendada erainvesteeringuid Eesti inimeste töövõime hoidmisse, jätkusuutlike eluviiside kujundamisse ja haiguste vältimisse.

Oleme alustanud konsultatsiooniprotsessi, et ühisel jõul panna piir Eesti inimeste füüsilise ja vaimse tervise halvenemisele. Haigustest tingitud piirangud igapäevaelus, vaimse tervise mured ning seeläbi kaotatud elurõõm ja teenimata jäänud jõukus on epideemia, mis peab lõppema. Kutsume algatusega “Tahame tervet töötajat!” liituma vastutustundlikke organisatsioone, kes hoolivad oma töötajate heaolust, usuvad algatusse ning on valmis oma häid praktikaid jagama ja olema eeskujuks ka teistele.

Olukorrast ja lahendustest lähemalt. Kuidas tulla Eesti töötajatele ka kriisiajal appi?

Eurostati viimase statistika kohaselt on Eesti inimeste tervena elatud aastate näitaja Euroopa üks madalamaid. Eesti naiste tervena elatud eluaastad jäävad alla 60, mis on üle 13 aasta vähem kui Rootsis. Meestel puhul oleme 55,5 aastaga päris edetabeli tagumises otsas, mis on Rootsist näiteks 17,3 aastat [madalam](#).

Koos koroona-aastatega on hüppeliselt kasvanud psüühika- ja käitumishäirete osakaal: psühhiaatrid diagnoosisid 2021. aastal Eestis psüühika- ja käitumishäireid enam kui 93 000 juhul, mis on [üle 5000 võrra rohkem](#) kui 2020. aastal. Täiendavat abi vajab aastas 200 000 inimest, kelle psüühikahäired on jäänud ravita.

Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringud näitavad, et [minimaalseltki ei tegele tervisespordiga](#) umbes kolmandik naistest ja lausa 40 protsenti meestest, kelle tervis seda lubaks.

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja poolt 2022. aasta suvel läbiviidud küsitlusest selgus, et 82% tööandjatest tunnetab töötajate vaimse tervise seisuhalvenemist ning 65% tunnetab füüsilise tervise halvenemist viimase aasta jooksul.

Selleks, et inimesed elaks ja ka töötaks kaua ning tervemalt, tuleb riiklikult terviseedendust toetada, mille üks oluline ja pingeline riigieelarve oludes võib-olla kõige kuluefektiivsem vahend on võimaldada tööandjatel endil oma töötajate eest paremini hoolitseda ning positiivset tervisekäitumist soodustada.

Paraku on kehtiva tulumaksuseaduse kohaselt enamik töötajate tervise edendamiseks tehtavatest kuludest käsitletavad erisoodustusena ning maksustatakse tulu- ja sotsiaalmaksuga, mis ei motiveeri tööandjaid omalt poolt panustama. Erisoodustusena ei käsitleta peamiselt vaid neid kulusi, mis on tehtud töötervishoiuarsti antud konkreetsete töötajapõhiste soovitude alusel või otseselt töötervishoiu ja ohutusega seotud kulusi. Lisaks sellele on maksuvabad veel vaid üksikud töötaja tervise edendamiseks tehtud kulud, aga sedagi vaid 100 euro ulatuses töötaja kohta kvartalis.

Viis aastat tagasi loodud 100-eurone maksusoodustus on osutunud nõutuks ja vajalikuks, 2021. aastal kasutas seda Eestis enam kui 118 000 töötajat. Paljud tööandjad oleks valmis panustama oma töötajate tervisesse omalt poolt märksa rohkemgi. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja küsitluse kohaselt näeb 93% vastanutest tööandja poolset tervise-edendamist kasuliku investeeringuna; 92% arvab, et riigipoolne tervisekulude maksusoodustus võiks olla suurem ning 93% tööandjatest hindab, et suurem maksusoodustus motiveeriks neid rohkem töötajate tervisesse investeerima.

Praegu kehtiv regulatsioon on ebapiisav, kohati liialt bürokraatlik (vajadus kutseregistrites leida teenuseostutaja pädevus) ning ajale jalgu jäänud ja pigem demotiveerib sellesuunalisi lisategevusi.

Maksuvaba piirmäär on vahepealset ja jätkuvat inflatsiooni arvestades liiga madal, samuti on maksusoodustusega hõlmatud vaid väga piiratud hulk teenuseid. Seejuures on rõhk peamiselt sportimisel ja füüsilisel aktiivsusel, kuid on ka terve rida muid töötaja tervist toetavaid teenuseid, mida tööandja võiks saada maksuvabalt hüvitada. Näiteks sellised Eesti

Haigekassa tervishoiuteenuste loetelus olevad teenused, vastavates registrites olevad tõenduspõhised ravimid ja meditsiiniseadmed, mille eest tuleb töötajal endal täielikult või osaliselt tasuda, nt. terviseuuringud, vaktsiinid, ja vaimse tervise eest hoolitsemise võimalused.

Tööandjal peaksid olema tänasest paremad võimalused toetamaks oma töötajate tervisemurede ennetamist, tervise paremaks muutmist ja taastumist.

Anname tööandjatele võimaluse inimestesse rohkem investeerida

Selleks, et võimaldada tööandjatel oma töötajate tervisesse senisest rohkem panustada, tuleb tõsta tervise edendamiseks, haiguste õigeaegseks avastamiseks ja töövõime taastamiseks tehtavate kulude maksuvaba piirmäär kvartalis 100 euro pealt vähemalt 200 euronni ehk aastas 400lt eurolt 800ni. Praeguse piirmääraga jääb ühe kuu kohta kasutamiseks vaid 33 eurot, mis selgelt ei kata enam teenuste kulusid, eriti arvestades kiiret inflatsiooni.

Terviseedendus, ennetus ja haiguste õigeaegne avastamine, ravi ning taastumine - on lahendus tervena elatud eluaastate pikendamisele ja seeläbi ka majanduskasvule.

Praegu on 100-eurose maksusoodustuse raames on võimalik kasutada väga piiratud valikut teenuseid. Tööandjal peab olema aga võimalik panustada ilma oluliste takistusteta eelkõige just haiguste ennetamisse. Seadus võiks võimaldada tööandjal maksuvaba piirmäär ulatuses lasta vaktsineerida ka neid töötajad, kes nakkushaiguste riski alla ei kuulu (näiteks gripivaktsiin, puukentsefaliidi vaktsiin jt) ning saata töötajad ka täiendavatele terviseuuringutele, mis väljuvad kitsalt riskianaluüsisist tulenevast vajadusest (tervisekontrolliga hõlmatud uuringutest).

Uuringutulemused aitavad töötajal saada paremat ülevaadet oma tervisest ning avavad rohkem võimalusi tervise hoidmiseks ja parendamiseks, millel on omakorda laiem mõju, sh töömotivatsioonile ja -võimekusele. Samuti oleks asjakohane, kui tööandja saaks huvitada ka töötaja kulutused tervishoiuteenustele (nt hambaravikulud ja eriarsti vastuvõttud). Tööandjal võiks olla võimalus soodustada töötaja tervise eest hoolitsemist ja haigustest taastumist näiteks massaaži ja muude tõendatult nii inimeste vaimsele kui füüsilisele tervisele positiivselt mõjuvate teenuste kaudu (sh ka vaimset ja füüsilist tervist edendavad digilahendused – näiteks trenni ja vaimse tervise edendamise rakendused).

Eraldi teema on koroona-aastatel esile kerkinud vaimse tervise probleemide lahendamine, mis praegu on piiratud kas töötervishoiuarsti suunamise või kliinilise psühholoogi teenusega. Rõhk peaks olema ennetusel, sest kui inimene juba suunatakse kliinilise psühholoogi juurde, on tegu juba tõsisele probleemile reageerimise, mitte aga enam tervislikuma ja ka ühiskonnale soodsama ennetusega. Vajalik on luua võimalus panustada ennetusse, näiteks vanemlusprogrammide, sotsiaal-emotsionaalsete pädevuste kasvatamise ja vaimse tervise esmaabi oskuste õppe rahastamise näol. Arvestades, et kliiniliste psühholoogide arv on äärmiselt piiratud, peaks olema tööandjal võimalus kasutada samaväärselt psühholog-nõustajaid, tõenduspõhiste meetoditega töötavaid psühhoterapeute ja psühhiaatria erialal töötavaid õdesid vastavalt Eesti Haigekassa tervishoiuteenuste loetelus kirjeldatule (<https://www.riigiteataja.ee/akt/105072022004>).

Töötajate eest hoolitsemine on kasulik nii riigile, majandusele kui kogu ühiskonnale

Riigile ja ühiskonnale on selgelt kasulik, et inimeste tervise eest hoolitsemisse panustavad rohkem tööandjad kui näiteks hiljem suuremate probleemide tekkimisel Tervisekassa. Seepärast tuleb tööandjatele anda rohkem võimalusi töötajate heaolu eest hoolitsemiseks. Lubades tööandjatel panustada maksuvabalt rohkem töötajate tervisesse, on võimalik haigusseisundeid ennetada, hoida kroonilisi haigusi kontrolli all ja seeläbi pikendada Eesti inimeste tervena elatud aastaid.

Praeguse 100 eurot kvartalis terviseedenduse piirmäära suurendamine mõjutab riigile laekuvaid tulusid, kuid negatiivne mõju eelarvele on pigem väike või sootuks olematu, sest hüvitise pakkumine ja kasutamine on ettevõtjatele vaid võimalus ning mitte kohustus. Piirmäära tõstmine ei mõjutaks märkimisväärselt seni erisoodustusmaksuga maksustatud väljamakseid, vaid motiveeriks suunama tööandjaid töötajate tervise hoidmisse lisaraha, st kasutama ettevõtte tulu investeeringuteks inimvarasse. Samuti, kui tööandjad panustavad senisest rohkem töötajate tervisesse, paraneb inimeste heaolu ning laiemalt ka rahvatervis, mis omakorda vähendab üldisi tervishoiukulusid. Uhe otsese mõjuna saab välja tuua töötaja haiguspäevade vähenemise. Samuti suurenevad tervisega seotud teenuste kasutamine ning sealt laekuv maksutulu.

Ettepanekus toodud muudatused omavad seega positiivset mõju nii konkreetsete töötajate tervisele kui ka tervishoiule üleüldiselt, samuti ka tööõhõivele, töösuhte olemusele ja sisule ning töötingimustele.

Kokkuvõte: targad sammud, et Eesti töötajaid paremini hoida

- Tõsta tervise edendamiseks tehtavate kulude maksuvaba piirmäära aastas 400lt eurolt vähemalt 800 euroni;
- Laiendada terviseedendusteenuste valikut: lisaks praegusele hõlmata Haigekassa tervishoiuteenuste loetelus olevad teenused (nt. vaktsineerimine, terviseuuringud, vaimse tervise ja tervishoiutöötaja poolt määratud tõenduspõhise ennetuse ja raviga seotud teenuseid ja laiemalt heaoluteenused nagu massaaž).

Algatuse “Tahame tervet töötajat!” liikmed:

Mait Palts, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda

Ago Tuuling, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon TALO

Anne Kleinberg, Eesti Psühhiaatrie Selts

Arto Aas, Eesti Tööandjate Keskliit

Ave-Gail Kaskla-Kuprys, Eesti Töö- ja Organisatsioonipsühholoogide Liit

Raul Kütt, Eesti Masinatööstuse Liit

Reemo Voltri, Eesti Haridustöötajate Liit

Sirli Spelman, Eesti HR Selts

Triinu Entsik-Grünberg, Eesti Farmaatsia Selts

Eesti Infotehnoloogia- ja Telekommunikatsiooni Liit

Eesti Vaimse Tervise ja Heaolu Koalitsioon

MTÜ Peaasjad

Eesti Psühholoogide Liit

Eesti Töötervishoiuarstide Selts

Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon

MTÜ Eesti Noored Perearstid